

ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ЄС ДЛЯ КРАЇН СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА

EU FINANCIAL SUPPORT FOR THE EASTERN PARTNERSHIP

Циганов С.А.

доктор економічних наук, професор
кафедри міжнародних фінансів,
Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Пашаєв Техрун Горхмаз огли

аспірант кафедри міжнародних фінансів,
Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

У статті проаналізовано зміни фінансового складника зовнішньополітичної ініціативи ЄС «Східне партнерство». Розкрито зміст широкого кола інструментів фінансової підтримки у цій сфері. Висвітлено роль і значення фінансової підтримки регіонального розвитку, яка надається з боку ЄС на двосторонній і багатосторонній основі.

Ключові слова: європейська регіональна інтеграція, Східне партнерство, країни Східного партнерства, інструменти фінансової підтримки, децентралізація.

В статье проанализированы изменения финансовой составляющей внешнеполитической инициативы ЕС «Восточное партнерство». Раскрыто содержание широкого круга инструментов финансовой поддержки в этой сфере. Освещены роль и значение финансовой поддержки регионального развития, предоставляемой со стороны ЕС на двусторонней и многосторонней основе.

Ключевые слова: европейская региональная интеграция, Восточное партнерство, страны Восточного партнерства, инструменты финансовой поддержки, децентрализация.

This article analyzes the changes in the financial part of EU foreign policy initiative "Eastern Partnership" and the content of a wide range of instruments of financial support in this area. Highlights the role and importance of financial support for regional development provided by the EU on a bilateral and multilateral basis.

Keywords: European regional integration, the Eastern Partnership, the Eastern Partnership countries, financial support instruments, decentralization.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Ініціатива «Східне партнерство» започаткована в 2009 р. у рамках Європейської політики сусідства й охоплює шість країн: Азербайджан, Білорусь, Вірменію, Грузію, Молдову та Україну. Метою Ініціативи є сприяння процесам реформ у країнах-партнерах, у тому числі шляхом укладення угод про асоціацію, включаючи створення ЗВТ, а також лібералізації візового режиму між ЄС та країнами-партнерами [1].

Управлінська діяльність місцевих і регіональних органів влади передбачає реалізацію більшості напрямів суспільної політики, забезпечення доступу населення до базових послуг, швидку і прозору реєстрацію бізнесу, надання послуг з охорони здоров'я, водопостачання,

освіти і транспорту і т. п. Ефективне вирішення сукупності цих завдань становить основу добре керованої демократичної держави. Отже, ключовим завданням уряду України є продовження децентралізації шляхом удосконалення інструментів фінансування регіонального розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Ініціатива Східного партнерства як новий підхід до розвитку європейської регіональної інтеграції – інтеграції без членства – вже досить тривалий час привертає увагу дослідників. Наукові праці охоплюють широкий спектр аспектів регіональної співпраці держав – членів ЄС, міжрегіональних і транскордонних відносин. Так, досліджуються формування ініціативи ЄС «Східне партнерство», досягнення та проблеми східного напрямку

Європейської політики сусідства, основні підходи до питання реформування та підвищення ефективності зовнішньополітичної стратегії ЄС щодо країн – учасниць Східного партнерства, фінансові інструменти забезпечення реалізації партнерської співпраці держав [2–4]. Але відмінною рисою Східного партнерства є його постійне оновлення з урахуванням змін поточного періоду, коротко- і довгострокових перспектив, що зумовлює необхідність адекватного відображення цих процесів у науковій літературі і практичній діяльності органів державного управління всіх рівнів.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою дослідження є висвітлення змін фінансового складника зовнішньополітичної ініціативи ЄС «Східне партнерство».

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. ЄС, зміцнюючи потенціал місцевих органів влади, покращуючи умови, в яких вони функціонують, надає відповідну підтримку країнам Східного партнерства в рамках Багаторічної програми фінансового розвитку (MFF) на період 2014–2020 рр. Виділення коштів – один із найефективніших способів, завдяки якому ЄС може сприяти розвитку місцевих і регіональних органів влади зазначених країн.

Із метою поліпшення якості управління МРОВ структурні фонди ЄС працюють за трьома напрямками:

1. краще стратегічне планування і підвищення якості політики, що розробляється урядом;
2. зміцнення інституційного та адміністративного потенціалу;
3. підвищення згуртованості, розвиток партнерських відносин у процесі розробки політики.

Для реалізації цих напрямів у сфері фінансової підтримки місцевих і регіональних органів влади з боку ЄС існують три типи фінансових інструментів: тематичні, двосторонні, регіональні (табл. 1).

Дані табл. 1 засвідчують масштабність ініціативи Східного партнерства та її багатоаспектність. У рамках статті складно висвітлити всі передбачені інструменти фінансування, отже, зупинимось докладніше на деяких окремих із зазначених.

Цілі програми CSO-LA:

1. Підвищити внесок місцевих органів влади в розвиток, коли вони виступають як :

- суб'єкти місцевої адміністрації і творці локальних місць громадського користування;
- постачальники державних послуг, у тому числі соціальних послуг;
- активні пропагандисти ідей збалансованого і стійкого розвитку на місцевому рівні.

2. Зміцнити регіональні і глобальні зв'язки між представниками місцевих органів влади.

3. Розвивати і підтримувати ініціативи, які підвищують поінформованість громадян і сприяють їх мобілізації заради розвитку.

Бюджет для програми CSO-LA на 2014–2020 рр. установлений на рівні 1907 млрд. євро [6]. Пріоритетні напрями розподілу цих коштів представлено в табл. 2.

У рамках двосторонніх інструментів особливий інтерес представляють Пілотні програми регіонального розвитку (PRDPs), спрямовані на фінансування інфраструктури, людського капіталу, заохочення малих і середніх підприємств. Всього на Пілотні програми регіонального розвитку було виділено 62 млн. євро з бюджету Європейського інструменту сусідства на 2012–2013 рр. (ці кошти є частиною 350 млн. євро, які були виділені під час запуску політики Східного партнерства). Загальний бюджет на програми PRDPs був розподілений на п'ять країн: Азербайджан, Вірменію, Грузію, Молдову, Україну.

У січні 2013 р. була запущена нова Програма «Підтримка політики регіонального розвитку України», покликана підтримати численні органи місцевої адміністрації в підвищенні свого інституційного та адміністративного потенці-

Таблиця 1

Фінансові інструменти для місцевих і регіональних органів влади (МРОВ) у країнах Східного партнерства

Вид фінансового інструменту	Інструмент
Тематичні	Програма для організацій громадянського суспільства та місцевих органів влади (CSO-LA)
Двосторонні	Проекти для конкретної країни Пілотні програми регіонального розвитку (PRDPs)
Регіональні	Програма транскордонного співробітництва (CBC) Програми територіального співробітництва в рамках Європейського фонду регіонального розвитку Міські стратегії, керовані на місцевому рівні (COMUS) Угода мерів (CoM) Демонстраційні проекти сталого розвитку міст (SUDeP) Партнерства з енергоефективності та оточуючого середовища для країн Східної Європи (E5P) Програма європейського сусідства для сільського господарства і розвитку сільських районів (ENPARD)

Джерело: складено на основі [5, с. 5]

алу. Ця Програма містить і значний практичний компонент, завдяки якому стратегічні пріоритети пов'язуються з доступними бюджетними коштами та конкретними діями для регіонального розвитку.

Через інструмент транскордонного співробітництва підтримуються проекти на морських і сухопутних зовнішніх кордонах ЄС і країн-партнерів. Програми по сухопутних кордонах включають Республіку Білорусь, Україну і Молдову, програми по морських кордонах відкриті для Грузії, України, Молдови (Чорноморська програма) і Білорусі (програма Балтійського регіону). Азербайджан прийняв рішення не брати участі в цих програмах. Програми транскордонного співробітництва доступні як для МРОВ, так і для недержавних господарюючих суб'єктів.

Програма транскордонного співробітництва має три широкі стратегічні мети:

- сприяння економічному та соціальному розвитку в регіонах по обидва боки спільних кордонів;
- рішення загальних проблем у галузі навколишнього середовища, охорони здоров'я та безпеки;
- розвиток умов і процедур для забезпечення мобільності осіб, товарів і капіталу.

На період 2007–2013 рр. загальне фінансування програм транскордонного співробітництва в рамках інструменту ЄПС становило 950 516 000 євро [6].

Починаючи з 2014 р. програма транскордонного співробітництва входить до регламенту Європейського інструменту сусідства (ENI). Розподіл коштів на 2014–2020 рр. на даний

момент обговорюється з державами-членами. Орієнтовні фінансові асигнування для кожної з програм були встановлені на період 2014–2017 рр. Орієнтовний бюджет усього інструменту ENI на 2014–2020 рр. становить 489–598 млн. євро. Для країн Східного партнерства орієнтовне фінансування в рамках ENI становить 265 469 773 євро [6].

Фінансування у рамках Європейського інструменту сусідства Програми транскордонного співробітництва також надається з Європейського фонду регіонального розвитку. Окремі країни Східного партнерства включені в проекти в рамках Європейського територіального співробітництва, які підтримуються Європейським фондом регіонального розвитку.

Транснаціональне співробітництво поширюється на національних, регіональних і місцевих партнерів і має на меті:

- максимально використовувати політику згуртованості в ЄС;
- зміцнювати територіальне співробітництво, проводячи дії, які ведуть до інтегрованого територіального розвитку;
- підвищувати інституційний потенціал адміністративних органів та інших учасників, а також сприяти ефективному управлінню, реалізуючи і координуючи макрорегіональні стратегії морських і приморських регіонів.

Характеризуючи цілі програм територіального співробітництва, варто зауважити, що вони є подібними до вищезазначених, а саме:

- зміцнення транскордонної взаємодії між МРОВ та організаціями громадянського суспільства;

Таблиця 2

Пріоритети	Орієнтовні обсяги
1. Рівень окремих країн: підвищення ролі організацій громадянського суспільства і місцевих органів влади у процесах управління і розвитку	70%
2. Зміцнення регіональних і глобальних мереж організацій громадянського суспільства і місцевих органів влади	15%
3. Розробка і підтримка ініціатив у галузі освіти та інформування громадськості, які підвищують поінформованість громадян і сприяють їх мобілізації заради питань розвитку	10%
4. Заходи підтримки та нерозподілені резерви	5%

Джерело: складно на основі [5, с. 7]

Таблиця 3

Розподіл коштів у рамках програм ENI-CBS на 2014–2020 гг.

Країни та регіони	2014-2017 рр.	2018-2020 рр.	2014-2020 рр.	2014-2020 рр.
Програми	ENI*	ENI**	ENI	ВСЬОГО
Регіон Балтійського моря	5 028 571	3 771 429	8 800 000	8 800 000
Чорне море	13 882 355	10 411 766	24294 121	39 038 597
Латвія/Литва/Білорусь	21 142 857	15 857 143	37 000 000	74 000 000
Польща/Білорусь/Україна	50 228 373	37 671 279	87 899 652	175 799 304
Угорщина/Словаччина/Румунія/Україна	21 129 142	15 846 858	36 976 000	73 952 000
Румунія/Молдова	23 142 857	17 357 143	40 500 000	81 000 000
Румунія/Україна	17 142 857	12 857 143	30 000 000	60 000 000

Джерело: складно на основі [6]

• допомога у розробці спільних рішень загальних соціальних та економічних проблем, пов'язаних із розвитком тих прикордонних регіонів, які беруть участь у програмах.

Реалізація кожної програми територіального співробітництва передбачає вирішення кола пріоритетних завдань: поліпшення умов життя, соціально-економічний розвиток; рішення загальних проблем (пов'язаних з екологією, безробіттям, охороною здоров'я і будь-якими іншими питаннями, що представляють спільний інтерес); розвиток культури, освіти і спорту. Територіальне співробітництво в рамках Східного партнерства включає чотири проекти:

1. Вірменія – Грузія;
2. Азербайджан – Грузія;
3. Білорусь – Україна;
4. Україна – Молдова.

Джерелами коштів ЄС на фінансування програм територіального співробітництва є регіональні внески за 2013 бюджетний рік; період фінансування завершується в грудні 2016 р. Обсяги фінансування є такими: Вірменія – Грузія – 1,35 млн. євро; Азербайджан – Грузія – 1,35млн. євро; Білорусь–Україна–3,30млн. євро; Молдова – Україна – 3,30 млн. євро.

У поточному році Україна отримала ще один шанс із фінансування регіонального розвитку: Кабінет Міністрів 20 квітня ухвалив проєкт Угоди між Урядом України та Європейською Комісією, що діє від імені Європейського Союзу, про фінансування «U-LEAD з Європою:

Програми для України щодо розширення прав і можливостей на місцевому рівні, підзвітності та розвитку». Нова програма, яка починається в рамках цієї Угоди, розрахована на чотири роки і спрямована на підтримку реформи місцевого самоврядування, децентралізацію в Україні, а також регіональний розвиток. Загальна сума фінансування за програмою – 97 млн. євро. Передбачається, що політичний нагляд і координація діяльності програми будуть здійснюватися Мінрегіоном через Центральний офіс реформ у співпраці з ЄС, іншими міжнародними донорами, центральними та місцевими органами влади, залученими в процес децентралізації [8].

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проведений стислий аналіз змісту фінансових інструментів ЄС з підтримки розвитку країн Східного партнерства показує, що вони розкривають шляхи ефективного використання ресурсів через розгортання політики згуртованості в досягненні стратегічних цілей спільної Європи, визначених до 2020 р. Подібний підхід із боку уповноважених наднаціональних органів ЄС до фінансування регіонального розвитку, будучи спрямованим на здійснення реформування національних економік, наближає перспективу повноцінної економічної інтеграції країн-партнерів, отже, становить основу подальшого майбутнього розширення Європейського економічного і валютного союзу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Східне партнрнерство [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/european-integration/east-partnership>.
2. Сидорук Т.В. Політика сусідства Європейського Союзу у Східній Європі: модель інтеграції без членства : монографія / Т.В. Сидорук. – Львів : ПАІС, 2012. – 444 с.
3. Добржанська О. Фінансове забезпечення ініціативи ЄС «Східне партнерство» / О. Добржанська // Освіта регіону: політологія психологія комунікації. – 2011. – № 4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://social-science.com.ua/article/665>.
4. Гнидюк Н.А. Інструмент європейського сусідства і партнерства та фінансова допомога Європейського Союзу / Н.А. Гнидюк ; за заг. ред. В.Ю. Стрельцова. – К. : Книга плюс, 2010. – 192 с.
5. EU Committee of the Regions. Финансовая помощь ЕС для местных и региональных органов власти в странах восточного партнерства / EU Committee of the Regions; CORLEAP. – Brussel, 2015. – 40 с.
6. Офіційний сайт Європейської Комісії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/europeaid/regions/eu-neighbourhood-region-and-russia/eu-support-border-cooperation-eu-neighbourhood-and-russia_en.
7. Towards a New European Neighborhood Policy. Joint consultation paper of the European Commission and High Representative of the European Union for Foreign Affairs and Security Policy. – Brussels, 4/03/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ec.europa.eu/enlargement/neighbourhood/consultation/consultation.pdf>.
8. Уряд схвалив підписання угоди між Україною та ЄС про виділення 97 млн. євро на підтримку децентралізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/2164>.